

Ryszard Beldzikowski*

Przestępczość w zakresie podatku VAT i oszustwa finansowe zagrożeniem dla systemu bezpieczeństwa państwa polskiego

Wprowadzenie

Przestępczość wykorzystująca procedury podatku od towarów i usług w wymiarze krajowym, a zwłaszcza związane z dokonywaniem wewnątrzwspólnotowych dostaw towarów (stosowanie zerowej stawki VAT) w Polsce nadal jest zjawiskiem powszechnym. Zwyczajem wcale nie marginalnym jest zmowa usługodawcy z indywidualnym klientem na wykonanie usług czy sprzedaż towaru „bez faktury”, w przypadku indywidualnych potrzeb remontowo-budowlanych, mieszkaniowych, giełd towarowych, i „bez paragonu” na bazarach, usług barowych i piwnych towarzyszących okazjonalnym imprezom masowym, opłaty za prywatne usługi medyczne i prawne itp. często nie są ujawniane w kasach fiskalnych. Prowadzone od kilku lat przez administrację skarbową w zimowych i letnich okresach wakacyjnych kampanie „Nie bądź jeleń, weź paragon” powoli budzą w publicznej przestrzeni pozytywne refleksje nad ekonomicznym i moralnym sensem tego pozornie śmiesznego sloganu.

Drugi nurt bardzo ekspansywnej zorganizowanej przestępczości w zakresie podatku VAT zajmuje się „operacjami karuzelowymi” w celu wyłudzenia z urzędu skarbowego podatku od wartości dodanej (VAT). Takie zorganizowane przestępcze operacje od lat z wykorzystaniem mechanizmu „karuzelowego” intensywnie uszczuplają wpływy podatkowe budżetu państwa¹. Podatek VAT dostarcza 40–45% wartości

* Doktor, Katedra Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Wyższa Szkoła Finansów i Prawa w Bielsku-Białej.

¹ W latach 2011–2013 dochody z VAT stanowiły średnio 42% dochodów budżetu państwa. W tych latach spadły o 6% tj. o 7,4 mld zł. Tylko w I półroczu 2013 r. kwota wyłudzonego w postaci zwrotów

dochodowej budżetu państwa. Jeśli uwzględnimy, że wartość dochodowa podatku akcyzowego wspomaga kasę państwa 20–22% fiskalną daniną, to oba te podatki dają państwu ponad 60% dochodów budżetowych. Zatem bezpieczeństwo państwa (też bezpieczeństwo wewnętrzne, w tym finansowe) jest zdecydowanie zależne od tych dwóch tytułów podatkowych! Ta teza i realna rzeczywistość, brzmi fatalnie, dla wielu teoretyków i znawców problemu, którzy gwarancje bezpieczeństwa państwa lokują tylko w jego instytucjonalnym systemie, zwłaszcza policyjno-militarnym, i wybranych służbach specjalnych. Autor w artykule wskazuje na pilną potrzebę podjęcia przez struktury państwowe kroków umacniających szczelność i sprawność systemu podatkowego, na przykładzie patologii przestępczej od wielu lat towarzyszącej funkcjonowaniu podatku VAT. To system podatkowy państwa (elastyczny i szczelny, przyjazny dla podatnika osoby fizycznej i prawnej, a bezwzględny dla oszustów podatkowych) jest fundamentem, na którym buduje się bezpieczeństwo finansowe, ekonomiczne i gospodarczy rozwój państwa.

Podatek VAT w perspektywie prawnej i ekonomicznej

Francja i Niemcy wprowadziły VAT do swojego systemu podatkowego w 1968 r. jako pierwsi członkowie wówczas Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Od 1969 r. podatek od wartości dodanej przyjęła Holandia, a od 1973 r. obowiązywał we Włoszech, Wielkiej Brytanii i Austrii. W 1993 r. w Polsce pojawia się pierwszy akt ustawowy wprowadzający podatek od towarów i usług². Ta ustawa regulowała funkcjonowanie podatku VAT do 1 maja 2004 r. W 2004 r. przed formalnym przyjęciem Polski do grona państw członkowskich Unii już obowiązywała nowa ustawa, regulująca podatek od towarów i usług³. Wówczas Wspólnota Europejska kształtowała system podatku VAT w oparciu o tzw. VI Dyrektywę⁴. Po wieloletnich doświadczeniach Unii Europejskiej z podatkiem VAT Rada UE w 2006 r. ustanowiła obowiązującą nadal Dyrektywę 2006/112/WE Rady w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej. Ten wspólnotowy akt prawny znacznie poszerzył katalog towarów i usług podlegających opodatkowaniu VAT, w tym m.in. wszystkie usługi telekomunikacyjne, dostawy energii elektrycznej i gazu, usługi nadawcze radiowe, telewizyjne świadczone drogą elektroniczną z terytoriów lub państw. Dyrektywa 2006/112/WE z 28 listopada 2006 r. wymagająca jej transpozycji do prawa krajowego zmierza do ukształtowanie jednolitego systemu od wartości dodanej, który ma obejmować „wszystkie etapy produkcji i dystrybucji oraz świadczenie usług”. Ze względu na silne interesy narodowe państw członkowskich UE, powiedzmy dokładniej, w sferze gospodarczej

podatku VAT wyniosła 3167,5 mln zł. Przyczyną tej sytuacji było nasilające się zjawisko oszustwa podatkowego. Zob. Wystąpienie pokontrolne Prezesa NIK, KBF-4101-07-01/2013 z 23.12. 2013, www.nik.gov.pl.

² Ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym, Dz.U. 1993 r. Nr 11, poz. 50.

³ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz.U. 2004 Nr 54, poz. 535.

⁴ Dyrektywa nr 77/388/EWG Rady WE z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji przepisów Państw Członkowskich dotyczących podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednolicona podstawa wymiaru podatku, Dz.Urz. UE sp. 09-1-23.

nierzadko wzajemnie konkurencyjne, wprowadzanie jednolitego systemu VAT jest procesem trudnym, ale trwającym, z perspektywą finalną raczej odległą. Parlament i Komisja Europejska już w 2002 r., wyrażając zadowolenie z dziesięciolecia istnienia w Unii rynku bez granic wewnętrznych wskazywali, że wprowadzenie podatku VAT pozwoliło ten sukces osiągnąć. Podano wówczas, że zastosowanie mechanizmu VAT w systemie „bez granic” między państwami Wspólnoty Europejskiej „wyeliminowało ponad 60 mln odpraw celnych rocznie”⁵. Jednocześnie dostrzegano, że podatek VAT stwarza sporo uciążliwości dla niektórych podmiotów gospodarczych i jest podatny na oszustwa. Twórcy dyrektywy nr 2006/112/WE Rady doskonale wiedzieli, jaki to złożony problem i dali temu wyraz w m.in. opinii 6 z 67 zawartych w części wstępnej tego wspólnotowego aktu prawnego.

Zmiany należy wprowadzać stopniowo, ponieważ harmonizacja podatków obrotowych prowadzi w państwach członkowskich do zmian w strukturze podatkowej oraz wywołuje znaczne skutki w dziedzinie budżetowej, gospodarczej i społecznej⁶.

W Polsce funkcjonowanie podatku VAT reguluje Ustawa z dnia 11 marca 2004 r., której tekst jednolity z 2011 r. zawiera zasady podatku od towarów i usług. Ustawa ta nie stabilizuje systemu tego najbardziej dochodowego podatku dla budżetu państwa, ani nie wskazuje takiej perspektywy⁷. Ta ustawa każdego roku podlega nowelizacji np.: w 2012 r. – 4 nowelizacje, w następnych latach – po 3 regulacje. Tak częste ingerencje ustawodawcy zwłaszcza dla małych i średnich podmiotów gospodarczych nie tworzą stabilnych podatkowych warunków gospodarczego rozwoju. Ustawodawca swoją aktywność legislacyjną ocenia jako właściwą reakcję regulacyjną.

Podatek od towarów i usług transmituje największe wpływy do budżetu państwa, przeważnie jest to ponad 40% przychodów. Już ten parametr fiskalny (budżetowy) podatku VAT świadczy o jego decydującym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa w aspekcie gospodarczym i finansowym.

Tabela 1. Podatkowe wpływy budżetowe w latach

Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2012		Rok 2013		Rok 2014	
		tys. zł	%	tys. zł	%	tys. zł	%
1	Dochody podatkowe – ogółem	286 438,341		280 521,851		297 345,165	
2	Podatek od towarów i usług	120 000,697	41,9	113 411,541	40,4	124 262,243	41,8
3	Podatek akcyzowy	60 449,853	21,1	60 653,116	21,6	61 570,439	20,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań izb skarbowych i izb celnych. Budżet państwa, www.finance.mf.gov.pl.

Wpływy z podatku od towarów i usług dla budżetu państwa mają znaczenie strategiczne. Każdy deficytowy wynik poboru tej należności podatkowej od planowanego poziomu dochodów w pierwotnej ustawie budżetowej uchwalanej na dany

⁵ L. Oręziak, *Finanse Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 275.

⁶ Dyrektywa nr 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dz.Urz. UE L 347 z 11.12.2006 r.

⁷ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054.

rok powoduje perturbacje w realizacji bieżących zobowiązań budżetowych państwa i jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 2. Planowane i wykonane wpływy z podatku od towarów i usług oraz akcyzowego w 2013 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Plany pierwotnej ustawy budżetowej – na 2013 r. [tys. zł]		Wykonanie do pierwotnego budżetu	
1	Dochody podatkowe – ogółem	266 982,7	100%	241 650,9	90,5%
2	Podatek od towarów i usług	126 414,5	47,3%	113 441,5	42,1%
3	Podatek akcyzowy	64 543,7	24,1%	60 653,1	22,7%

Źródło: Rada Ministrów Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2013 r. s. 37, www.sobieski.org.pl.

Drastyczny spadek dochodów budżetowych państwa w 2013 r. z tytułu niższych od zaplanowanych wpływów z podatku VAT to nie była jedyna i wyjątkowa sytuacja w tym czasie. W planowanym budżecie państwa na rok 2009 zaplanowano dochody z podatku VAT w wysokości 118,6 mld zł, a zrealizowano 99,5 mld zł. W takich sytuacjach rząd inicjuje nowelizacje ustawy budżetowej i skorygowane, nowe wskaźniki dochodowe zwłaszcza podatku VAT zgadzają się z nową prognozą, wtedy łatwiej można wykazać ponadplanowe nadwyżki dochodowe też tego podatku. Ustawę budżetową na rok 2013 uchwalono 25 stycznia 2013 r. natomiast Ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy budżetowej dochody państwa obniżyła do 234,1 mln zł. W tej sytuacji coroczna taka kontrola NIK wykonania budżetu państwa w roku 2013 mogła zawierać zapis: „Budżet państwa został wykonany zgodnie z ustawą budżetową po zmianach”⁸. W ocenie NIK dochody z VAT w 2013 r. były niższe o 5,5% w stosunku do 2012 r. oraz o 6,1% niż w 2011 r.

Powodów spadku dochodów z VAT do budżetu państwa (podatku mającego największą wartość fiskalną) jest sporo m.in. są to błędne prognozy tzw. ściągальności VAT, powiększająca się sfera gospodarki nieoficjalnej, stagnacja gospodarczych procesów krajowych, spadek społecznej konsumpcji, zwłaszcza dotyczący towarów i usług opodatkowanych 23% stawką VAT, zubożenie społeczne powodowane utrzymywaniem się wysokiego stanu bezrobocia. Można wskazać na jeszcze inne ważne procesy zachodzące w Polsce, np. demograficzne, które nie przyczyniają się do obecnego i przyszłego wzrostu dochodów budżetu państwa z tytułu powszechnych zobowiązań podatkowych. Szacunkowe informacje GUS dotyczące liczby emigrantów z Polski w latach 2004–2013 podają ogółem około 2196 tys. Z tego w Europie w roku 2013, ok. 1891 tys. osób znalazło stałą pracę i nadal tam mieszka⁹. Proces opuszczania państwa polskiego przez ludzi młodych (co piąty emigrant z dyplomem wyższej uczelni) ma wpływ m.in. na naturalny ubytek substancji ludnościowej w Polsce; w 2013 r. o 17 tys. więcej osób zmarło, niż wyniosła liczba dzieci urodzonych.

⁸ Analiza wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w roku 2013, Nr ew. 138/2014/KBF, 10.06.2014, www.nik.gov.pl.

⁹ Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2013 GUS, www.stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/emigracje-ludnosci.

Zasygnalizowane powody spadku dochodów VAT wynikają z niestabilności, a dokładniej ze słabości krajowego procesu gospodarczego i jego ochrony przez organy i służby podległe ministrowi finansów. W takich uwarunkowaniach w Polsce od dłuższego czasu mamy do czynienia ze zjawiskiem kryminalizacji podatku VAT przez zorganizowane grupy przestępcze, które wykorzystują mechanizmy tego podatku do wyłudzenia należności z urzędów skarbowych. Wartość tej wyspecjalizowanej przestępczości w praktyce powoduje zaniżanie dochodów budżetu państwa; ostrożnie oceniając każdego roku o kilkanaście miliardów zł¹⁰.

Przestępczość w zakresie VAT zagrożeniem dla budżetu państwa

Podatek VAT w Polsce jest wkląany w systemie patologii przestępczej. Termin „patologia” ma wiele definicji i kontekstów rozumienia takich sytuacji i zjawisk. W celu kontynuowanych tu rozważań proponuję przyjąć rozumienie patologii jako:

wszelkie formy zachowania się jednostek i grup społecznych, odbiegającego od powszechnie przyjętych i akceptowanych w danej społeczności norm prawnych, moralnych i obyczajowych oraz niezgodnego z zasadami postępowania i systemami wartości¹¹.

Zjawiska patologiczne są różnie klasyfikowane. Prezentowana tematyka dotyczy przestępczej patologii realizowanej przez zorganizowane struktury (sieci podmiotów gospodarczych podatników VAT), wyspecjalizowane w działalności na szkodę interesu finansowego (podatkowego) państwa i społeczeństwa. Przedmiotem tej przestępczej działalności jest podatek VAT, którego mechanizm funkcjonowania jest wykorzystywany do osiągania przez grupę przestępczą („karuzele” VAT-owskie) nieuprawnionych korzyści czyli wyłudzenia z US należności finansowych (kompensaty podatku należnego) na podstawie fikcyjnych („pustych”) faktur, które nie potwierdzają realnego zdarzenia gospodarczego. Fakt oszustwa podatkowego może dopiero ustalić urząd skarbowy lub urząd kontroli skarbowej w procedurze czynności sprawdzających (fakturę) w miejscu przechowywania przez firmę dokumentacji księgowej i wielu innych instytucjach gdzie znajdują się informacje świadczące o dokonywanym obrocie handlowym i innym przez kontrolowany podmiot.

Wzrost w ujawnianiu liczby fikcyjnych faktur w roku 2014 (o ponad 34% więcej do roku 2012), na kwotę ponad 33,6 miliarda zł był wynikiem zwiększonej działalności kontroli skarbowej w zwalczaniu patologii oszustw w zakresie podatku VAT. Inspektorzy już wyspecjalizowali się w odkrywaniu faktur z fikcyjnymi wpisami. Taka

¹⁰ Por. M. Murzacz, *Prawno-ekonomiczne aspekty zarządzania bezpieczeństwem poboru podatku VAT*, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne obrotu gospodarczego*. *Ekonomia – Prawo – Zarządzanie*, red. K. Raczkowski, Warszawa 2014; J. Duży, *Zorganizowana przestępczość podatkowa w Polsce. Zwalczanie przestępnego nadużycia mechanizmów podatkowych VAT i akcyzowego*, Warszawa 2013; R. Beldzikowski, *Współczesna przestępczość skarbowa w zakresie VAT i akcyzy zagrożeniem bezpieczeństwa finansowego w Polsce*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne. Wybrane problemy teorii i praktyki*, red. M. Kwieciński, R. Beldzikowski, Bielsko-Biała 2011.

¹¹ B. Holyst, *Zagrożenia ładu społecznego*, t. 1, Warszawa 2013, s. 17.

dokumentacja służyła wyłudzeniu nienależnego VAT z US lub wykazywania tzw. kosztów, co powodowało zaniżanie lub unikanie podatku od osób prawnych (CIT).

Tabela 3. Fikcyjne faktury w obrocie gospodarczym ujawnione przez inspektorów kontroli skarbowej w latach 2012–2014

Lp.	Rok	Liczba ujawnionych faktur		Kwota wyszczególniona na fakturach /brutto/ w tys. zł	
1	2012	153 714	100%	15 486 932	100%
2	2013	154 645	100,6%	19 712 774	127,2%
3	2014	206 966	134,6 %	33 692 713	217,5%

Źródło: Sprawozdania kontroli skarbowej za rok 2012, 2013, 2014 MF DKS Warszawa, www.mf.gov.pl/kontrola-skarbowa.

Tabela 4. Liczba kontroli zrealizowanych przez inspektorów kontroli skarbowej i decyzji wymiarowych z uwzględnieniem podatku VAT w latach 2012–2014

Lp.	Rok	liczba kontroli ogółem	Wydano decyzje wymiarowe + korekta tys. zł*	Ustalenia podatkowe dot. VAT (tys. zł)	
1.	2012	10 158	3 779 547	2 745 518	100%
2.	2013	10 177	6 446 730	4 565 069	166,2%
3.	2014	10 105	10 602 334	9 110 841	331,8%

* po stwierdzeniu przez organ kontroli skarbowej nieprawidłowości w zobowiązaniu podatkowym podmiot kontrolowany, przed decyzją lub wynikiem kontroli, w terminie 7-dniowym może skorygować uprzednio złożoną deklarację podatkową. Korekta taka zrealizowana nie wywołuje skutków prawnych powodowanych procedurą decyzji wymiarowej lub wynikiem kontroli skarbowej¹².

Źródło: www.mf.gov.pl/kontrola-skarbowa.

Realizowane od 2012 r. przez inspektorów kontroli skarbowej postępowania kontrolne skutkowały zwiększającą się wartością ustaleń podatkowych, w tym zwłaszcza z art. 108 Ustawy o podatku od towarów i usług¹³. Organy kontroli skarbowej w postępowaniu kontrolnym dowiodły zasadności wpłacenia Skarbowi Państwa podatku z tytułu art. 108 w roku 2013 – na kwotę ponad 2263 mln zł, w roku 2014 – ponad 5214 mln zł. Kontrolowane podmioty takich należnych wartości nie wpłaciły na konta właściwych dla nich US. Ponad 50% podatników wobec takich decyzji pokontrolnych korzysta z prawnych możliwości odwoławczych do II instancji administracyjnej czyli dyrektora Izby Skarbowej i ewentualnie w dalszej procedurze z drogi sądowej. Takie wartości ustaleń zaległych zobowiązań świadczą o mozolnej i profesjonalnej pracy inspektorów kontroli skarbowej (IKS) i pracowników wywiadu skarbowego w zakresie

¹² Art. 14c Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej, Dz.U. z 2011 r. Nr 41, poz. 214 ze zm.

¹³ Art. 108. 1. W przypadku gdy osoba prawna, jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej lub osoba fizyczna wystawi fakturę, w której wykaże kwotę podatku, jest zobowiązana do jego zapłaty. 2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio, w przypadku gdy podatnik wystawi fakturę, w której wykaże kwotę podatku wyższą od kwoty podatku należnego. Od 1 lipca 2015 r. wszedł w życie ust. 4. W przypadku, o którym mowa w art. 17 ust. 2a, do zapłaty podatku jest obowiązany podmiot, który nabył towar. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, Dz.U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 ze zm.

czynności operacyjno-rozpoznawczych, czyli administracji kontroli skarbowej, liczącej niewiele ponad 5 tys. osób zatrudnionych w dwóch departamentach MF i 16 UKS w kraju.

Wykrywanie i likwidowanie sieci „karuzel” VAT-owskich, czyli zorganizowanych grup przestępczych osiągających wielkie zyski z tytułu nienależnego im zwrotu podatku VAT oraz innych oszustw podatkowych (akcyza), to jest praca przede wszystkim inspektorów kontroli skarbowej (IKS) i pracowników Urzędów Skarbowych we współpracy z funkcjonariuszami Centralnego Biura Śledczego Policji, ABW pod nadzorem prokuratorów, zwłaszcza okręgowych. Efektem tych często wspólnych działań wykrywczych i procesowych są sprawy karne, ale zapadające wyroki bywają różne¹⁴.

W wyniku ustawowej działalności kontroli skarbowej (UKS) w roku 2014 do budżetu państwa w tym czasie podmioty kontrolowane w efekcie decyzji wydanej w I instancji (dyrektor UKS) wpłaciły 541 937 tys. zł, wartość złożonych korekt deklaracji (art. 14c Uoks) to suma 205 285 tys. zł wpłacona na konta US. Efektem działań pracowników kontroli skarbowej było zatrzymanie w 2014 r. wypłaty z budżetu państwa nienależnego zwrotu podatku VAT wartości 227 055 tys. zł. To są bardzo wymierne wartości jako rezultat skutecznej ochrony interesów budżetowych państwa i krajowych procesów gospodarczych. Ustalenia kontroli skarbowej w 2014 r. zamykają się wartością 10 602 335 tys. zł, w tym pokontrolne decyzje wydane na podstawie art. 108 Ustawy od towarów i usług żądają zwrotu należności VAT wraz z odsetkami o wartości –5214,7 mln zł. Złożone odwołania kontrolowanych podmiotów do II instancji (właściwej miejscowo Izby Skarbowej) i następnie sądów administracyjnych od decyzji organów skarbowych dotyczą 26,4% ogólnej kwoty ustaleniuowej¹⁵.

Organy kontroli skarbowej (16 Urzędów Kontroli Skarbowej) są najlepiej przygotowaną i najsprawniejszą strukturą w zwalczaniu zorganizowanej przestępczości podatkowej w Polsce, w tym wykorzystującej mechanizmy podatku VAT w celu dokonywania oszustw podatkowych. Proceder przestępczy przeważnie opiera się na osobach fizycznych rejestrujących działalność gospodarczą – tzw. firmy słupy. Dobierane są przez organizatorów osoby fizyczne, które firmują za jednorazową gratyfikację lub okresowe drobne wypłaty za ich usługi wykonywane z polecenia „szefa”, takie jak na przykład pobranie ze wskazanych bankomatów w innej miejscowości nakazanych kwot pieniędzy, które US przestał „właścicielowi” jako zwrot części podatku VAT. Osoby do roli „słupa” zazwyczaj dobierane są ze środowisk marginalnych (bezrobotni, kibole, uzależnieni od substancji odurzających, bezdomni, osoby przebywające w hospicjum, z wyrokiem sądowym, ale oczekujący na wezwanie do zakładu penitencjarnego itp.). Potrzebny jest ich dowód osobisty, obecność przy założeniu konta bankowego, podpisaniu kilku upoważnień itp. tak rusza „karuzela”... Na poziomach zarządzających „karuzelami” pojawiają się spółki komandytowe, które dzięki prawnej możliwości wyeliminowania osobistej odpowiedzialności wspólników dają większą lub całkowitą ochronę „zarządowi interesu” przed odpowiedzialnością karną i skarbową. Można bowiem mieć komplementariusza, tj. wspólnika, który ponosi nieograniczoną odpowiedzialność za pozostałych wspólników. To już jest wyższy poziom

¹⁴ Por. K. Wiciak, *Przestępczość w obrocie paliwami płynnymi a proces karny*, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne obrotu gospodarczego...*, op. cit.

¹⁵ Sprawozdanie roczne kontrola skarbową w 2014 r. Ministerstwo Finansów Departament Kontroli Skarbowej, Warszawa, kwiecień 2015 r.

zarządzania oszustwami fiskalnymi z wykorzystaniem mechanizmów VAT i innych finansowo-pożyczkowych.

Najprostsza forma oszustwa polega na niezadeklarowaniu przez nabywcę wewnątrzwspólnotowego nabycia towaru, który zostaje sprzedany bez podatku VAT. Towar cenowo jest atrakcyjny. Podatnik nie składa w US deklaracji VAT-7 lub VAT-7K. Bardziej powszechne są oszustwa bazujące na symulowanym fakturowym obrocie towaru i „potwierdzającej” inną dokumentacją np. transgraniczną usługę transportową w rzeczywistości fikcyjnego zdarzenia gospodarczego (zapisanego tylko w „papierach” wymaganych w razie czynności sprawdzających lub kontroli podatkowej realizowanej przez US). W niedalekiej przeszłości dokonywano wyłudzeń należnego podatku VAT z wykorzystaniem dla tej fikcji takich towarów jak: złom, pręty i stal budowlana, iPady i akcesoria telefoniczne. W patologii oszustw podatkowych z wykorzystywaniem mechanizmów VAT pojawiają się też niektóre firmowe towary konsumpcyjne globalnych korporacji handlowych, które na rynku polskim są dominujące (a dokładniej: są tu i też w innych krajach monopolistami) w oferowanym asortymencie i stosują wewnętrzne własne zasady handlu oraz dystrybucji towarów na rynkach kontrahentów. Czy włączenie się, okazjonalne, przedstawicielstwa korporacyjnej firmy w patologię krajowego oszustwa podatkowego jest tylko prywatną inicjatywą polskich pracowników? A może to „milczące” przyzwolenie monopolisty na skorzystanie z okazji na dodatkowy przyrływ środków finansowych?

Obrót handlowy telefonami i akcesoriami nadal jest chętnie wykorzystywany w procedurze oszustw VAT-owskich, czasami zmieniane są tylko pewne elementy *modus operandi*. Od pewnego czasu inicjatorzy tego oszustwa podatkowego realizują „sprzedaż” iPadów, iPhone’ów 3G i nowszych generacji klientom zza wschodniej granicy w systemie TaxFree. Proste sprawdzenie dokumentacji handlowej takiego podmiotu gospodarczego często nie budzi żadnych zastrzeżeń. Natomiast analityczna kontrola US, zwłaszcza UKS w wielu przypadkach odsłania nowy *modus operandi* w realizacji oszustwa dotyczącego podatku VAT¹⁶.

Oszustwa w zakresie podatku VAT a przestępstwo prania pieniędzy

Wyżej wskazane kwoty określone przez organy kontroli skarbowej (w 2012 r. ponad 2263 mln zł, w 2014 ponad 5214 mln zł) są księgowym zapisem ujawnionym w procedurze kontroli skarbowej w formie decyzji wymiarowych z tytułu należnego państwu wcześniej niewpłaconego podatku VAT. Są to realne sumy, w czasie kilku lat przez kontrolowane firmy wygenerowane z systemu podatkowego w sposób przestępczy jako własne dochody. Takie niekontrolowane, rozproszone, ale jednak duże finanse

¹⁶ Analiza dokumentacji podatkowej i księgowej (jeśli jest!) takich jednoosobowych podmiotów gospodarczych, niekoniecznie z miejscem działalności w pobliżu przejścia granicznego, dowodzi, że Ukraińcy i Białorusini masowo kupują iPhone’y bez względu na wysoką cenę. Bywa jednak, że badany podmiot, w trakcie takich sukcesów handlowych przenosi się do innej aglomeracji miejskiej, co nie znaczy, że w nowym miejscu kontynuuje działalność gospodarczą. Często oficjalnie zostaje sprzedany na Ukrainę lub do innych wschodnich państw.

muszą wywierać znaczący niejawnny wpływ na kondycje życia publicznego w wielu aspektach bezpieczeństwa państwa.

Działalność Generalnego Inspektora Informacji Finansowej, jak wynika z rocznych sprawozdań, skłania do zauważenia związków korelacyjnych między miliardowymi wartościami finansowymi żądanymi przez organy kontroli skarbowej tytułem decyzji kontrolnych należnego państwu podatku VAT wcześniej niewpłaconego na konto US a postępowaniami analitycznymi i powiadomieniami GIIF przesłanych w 2014 r. do uprawnionych organów i jednostek. GIIF w 2014 r. takich powiadomień dotyczących transakcji o znamionach czynu zabronionego ściganego przez te organy przekazał m.in.¹⁷:

- Urzędowi Kontroli Skarbowej – 1531,
- ABW – 310,
- Policji (CBŚ Policji) – 294,
- CBA – 13,
- Izbowi Skarbowym – 7.

Ponadto GIIF wystosował do UKS 5 wniosków i US 10 wniosków o zbadanie legalności pochodzenia określonych wartości majątkowych, w celu wyjaśnienia ich źródła pochodzenia. Większość powiadomień i wniosków dotyczyła

zaniżania lub nieujawniania obrotów wskutek fałszowania lub ukrywania faktur; wyłudzenia naliczonego podatku VAT; oszustw typu „znikający podatnik”. Znaczna część powiadomień obejmowała też informacje dotyczące podejrzenia ukrywania przedmiotu opodatkowania, zaniżania przychodów, nieujawnionych dochodów czy oszustwa w imporcie towarów¹⁸.

GIIF w 2014 r. wykonał 2 401 postępowań analitycznych, których wynikiem było przekazanie do właściwych miejscowo prokuratur 170 zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa prania pieniędzy (art. 299 Kodeksu karnego). Materiał ten uzasadniał wszczęcie postępowania karnego wobec ponad 400 podmiotów, a łączna kwota wartości majątkowych będąca przedmiotem podejrzenia przestępstwa wyniosła prawie 18,2 mld zł. Prokuratury w 2014 r. w związku z podejrzeniem prania pieniędzy:

- wszczęły 351 postępowań przygotowawczych (w tym 116 postępowań *ad personam* dotyczyły 275 podejrzanych, najwięcej bo aż 61 w apelacji katowickiej, w tym *ad personam* – 30),
- sporządzono 75 aktów oskarżenia wobec 269 osób,
- umorzono 82 śledztwa,
- odmówiono wszczęcia śledztwa w 26 przypadkach¹⁹,
- wydano 46 wyroków skazujących 121 osób,
- w ramach prowadzonych postępowań przygotowawczych objęto zabezpieczeniem majątkowym mienie o łącznej wartości ponad 346 mln zł.

¹⁷ Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji ustawy z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w 2014 r., Warszawa, marzec 2015 r., www.giif.gov.pl.

¹⁸ *Ibidem*, s. 15.

¹⁹ GIIF w sprawozdaniu za rok 2014 wyjaśnia, że znaczny wzrost umorzeń i odmowie wszczęcia postępowań w sprawie prania pieniędzy wynika z „odmiennej interpretacji Uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18.12.2013 r. (IKZP 19/13) której nadano moc prawną, poczynionej przez część prokuratorów”.

Natomiast statystyczny obraz przestępstwa prania pieniędzy w roku 2014 w postępowaniach sądowych był następujący:

- wszczęto 107 sądowych postępowań karnych wobec 231 osób,
- nieprawomocnie skazano 213 osób, prawomocnie 99,
- dokonano blokad rachunków i wstrzymań transakcji na kwotę ponad 130 mln zł,
- orzeczono zajęcie wartości majątkowych w wysokości ponad 1307 tys. zł,
- dokonano zabezpieczenia majątkowego w wysokości ponad 1231 tys. zł,
- orzeczono przepadek mienia w wysokości 11 537 604,00 zł²⁰.

Na tle prezentowanej tu skali przestępczości zorganizowanej, wykorzystującej mechanizmy podatku VAT do osiągnięcia nieuprawnionych korzyści finansowych i przestępstw prania pieniędzy, które to zdarzenia wykazują wzajemne sprawcze powiązania, warto zauważyć niedawne Postanowienie Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2015 r. Sędziowie SN rozpoznali następujące zagadnienie prawne:

czy w „doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem” w rozumieniu art. 286 § 1 k.k., mieści się działanie sprawcy polegające na przedstawieniu w ramach procedury samoobliczenia podatku, deklaracji podatkowej zaniżającej kwotę podlegającego odprowadzeniu na rzecz Skarbu Państwa, prowadzące do nieotrzymania przez organ podatkowy, nie podejmujący w tym zakresie żadnych działań, podatku w wysokości należnej zgodnie z przepisami prawa?

Sąd Najwyższy w składzie 3 sędziów postanowił: odmówić podjęcia uchwały²¹.

Oszustwa finansowe w III RP

W prawie karnym określenie „oszustwo” jest przypisywane wielu rodzajom czynów zabronionych m.in. oszustwo podatkowe, celne czy gospodarcze. Oszustwo podatkowe to co najmniej wprowadzanie w błąd organu podatkowego. Oszustwo finansowe to powszechnie używany termin na określenie czynów nieuczciwych, niezgodnych z prawem w sferze obrotu finansowego, bankowego. Pomimo powszechności tego określenia, zwłaszcza w informacjach medialnych, badania tego zjawiska przestępczego są dość skromne²². Informacje o oszustwach finansowych wywołują refleksje zadumy o nasz indywidualny, społeczny stan bezpieczeństwa finansowego. Wtedy, zwłaszcza tysiące osób okradzionych ze swoich oszczędności finansowych, lokat, składek ubezpieczeniowych, utraconych nieruchomości, oczekują pomocy od Państwa. Domagają się reakcji organów, służb i instytucji ochrony porządku prawnego, w stopniu takim, aby z tej własnej indywidualnej, zazwyczaj tragicznej sytuacji mogli wyjść choćby z częściowym doświadczeniem, że „Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej”²³.

²⁰ Sprawozdanie Generalnego Inspektora Informacji Finansowej z realizacji..., *op. cit.*, s. 17.

²¹ Postanowienie SN, z dnia 24 czerwca 2015 r., sygn. akt I KZP 2/15.

²² Por. J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2008.

²³ Art. 2 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

W ujęciu problemowym, a nawet ustrojowym, ta ciągłość oszustw finansowych publicznie bulwersujących towarzyszących III RP od 1989 r. aktualizuje pytanie o bezpieczeństwo finansowe w systemie bezpieczeństwa państwa.

Transformacji ustrojowej i gospodarczej od 1989 r. towarzyszą przeróżne oszustwa finansowe parabanków, instytucji finansowych, ubezpieczeniowych, kredytowych, giełdowych itp. W pierwszym okresie transformacji wszystkie inicjatywy indywidualnej aktywności gospodarczej były wyczekiwane i politycznie akceptowane. To wtedy powstała pierwsza publiczna piramida finansowa jako „wspaniała oferta” oszczędzania i powiększania własnych zasobów finansowych Bezpieczna Kasa Oszczędnościowa Lecha Grobelnego. W krótkim czasie BKO zaufało i przekazało własne środki finansowe ponad 11 tys. Polaków i ulokowało, według informacji syndyka, 25–26 mld starych zł. Syndyk BKO zdołał wypłacić wierzycielom ok. 15% wkładów. W 1991 r., w Rzeszowie pojawiła się firma o patetycznej nazwie Galicyjski Trust Kapitałowo-Inwestycyjny, czyli GTKI, która prowadziła działalność bankową bez zezwolenia. Miała swoje oddziały w wielu miastach w m.in. Warszawie, Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Tychach, Swarzędzu. GTKI funkcjonował w latach 1991–1994, oferował klientom lokaty z bardzo wysokim oprocentowaniem 54–58% w skali roku. W 1994 r. ogłosił upadłość, a blisko 4 tys. klientów straciło 26,6 mln zł. Założycielem GTKI był Stanisław K., były podoficer Wojska Polskiego²⁴.

W maju 1989 r. w Cieszynie B. Baksik zarejestrował spółkę Art. B, niebawem jej mniejszościowym udziałowcem został A. Gąsiorowski, obaj znali się od 1985 r. W tej działalności zastosowali całkowicie inny *modus operandi*, który w stosunkowo krótkim czasie pozwolił na zgromadzenie kilkuset milionów złotych (przeliczenie po denominacji), które przeważnie wymieniali na dolary. Ten nowy mechanizm oszustwa polegał na wykorzystaniu tzw. oscylatora finansowego (zwanego oscylacyjną akceleracją kapitału), który stosowali wyłącznie wobec banków i wykorzystywali niedrożność systemu przepływu informacji międzybankowej w warunkach panującej wówczas hiperinflacji²⁵. Gąsiorowski i Baksik prowadzili, a raczej finansowali różne inicjatywy inwestycyjne i społeczne. Wykupili roczną produkcję Ursusa, ratując firmę przed bankructwem. W styczniu 1991 r. finansowali tajną operację Mosadu w Polsce „Most” czyli wyjazd do Izraela emigrantów pochodzenia żydowskiego z obszaru byłego Związku Radzieckiego. Na działalność spółki Telegraf przekazali ponad 5 mln dolarów. Przed 1 sierpnia 1991 r. Gąsiorowski i Baksik ostrzeżeni o planowanym aresztowaniu ich, uciekli z Polski do Izraela. W 2013 r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotów uchylił nakaz aresztowania wobec A. Gąsiorowskiego. Natomiast Sąd Okręgowy w Kaliszu aktualnie prowadzi proces o przywłaszczenie przez A. Gąsiorowskiego ponad 71 mln zł na szkodę spółki Art. B²⁶. Sprawa ta przed laty medialnie prezentowana jako aferalne oszustwo, dziś nie wydaje się tak jednoznaczna, jak była interpretowana.

W 1996 r. wówczas 30-letni Józef Jędruch założył Konsorcjum Finansowo-Inwestycyjne Colloseum Sp. z o.o. Właściciel spółki był uważany za dynamicznego, śląskiego biznesmena, prawnika, który najpierw handlował samochodami, wkrótce

²⁴ J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe...*, op. cit., s. 298.

²⁵ Działalność operacyjna polegała na lokowaniu pieniędzy w banku i pobieraniu na tą sumę „czeku potwierdzonego”. Następny krok polegał na realizowaniu takich czeków w innych bankach, w których zakładano kolejne lokaty.

²⁶ Andrzej Gąsiorowski (przedsiębiorca), <https://pl.wikipedia.org> [dostęp: 28.06.2015].

wierzytelnościami hut i kopalń. Kupił kontrolny pakiet Huty Pokój w Rudzie Śląskiej. Uzyskał decydujący głos w akcjonariacie dwóch spółek giełdowych – Huty Ferrum SA i Energomontażu Północ S.A. Kontrole NIK ujawniły nieprawidłowości w działaniach Colloseum, które zagrażały rządowym programom restrukturyzacji m.in. kilkunastu hutom i też Colloseum nie poprawiło ich sytuacji ekonomicznej, skończyło się to klęską finansową. W 2001 r. kilkaset billboardów w Polsce reklamowało twarz Jędrucha z hasłem zapowiadającym czas „kolosalnych zmian”. Kilka miesięcy później CBŚ zatrzymało czterech szefów Colloseum, a prokuratura zarzuciła im wyłudzenie ponad 365 mln zł, w tym 100 mln w gotówce. Jędruch uniknął aresztowania, po wpłaceniu kaucji zbiegł do Afryki Południowej, mimo podjętych starań nie otrzymał obywatelstwa państwa Izrael. W 2003 r. został deportowany do Polski, w 2006 r. rozpoczął się proces 19 osób oskarżonych o oszustwa finansowe. W grudniu 2007 r. Jędruch po ponad czterech latach aresztu i wpłaceniu 3 mln kaucji wyszedł na wolność. Podjęte zostały kolejne postępowania sądowe²⁷.

Wydaje się, że z uwagi na przemysłowy charakter, region województwa Śląskiego na przełomie XX i XXI wieku w dokonujących się tutaj procesach restrukturyzacyjnych i prywatyzacyjnych, zmian pokoleniowych w administracji państwowej i gospodarczej, które w znacznym stopniu były kreowane, podobnie jak w „słusznie minionej” przeszłości miazmatami ideologicznymi, był szczególnie aferogenny, w wielu przypadkach o niejasnych intencjach czy skutkach, walczyło tu z sobą wiele grup interesów branżowych i terytorialnych, o polityczne pozycje i inne wpływy, za prawnym parawanem popełniono wiele niegodziwości.

Ten śląski klimat i węzeł uzależnień różnych interesów i ambicji ludzi oraz instytucji, służb, organów charakteryzuje tragiczna śmierć posłanki Barbary Blidy, osoby na Śląsku popularnej i szanowanej. 25 kwietnia 2007 r. funkcjonariusze ABW przyszli do domu Blidy w Siemianowicach Śląskich z nakazem rewizji i zatrzymania b. posłanki, która wtedy poniosła śmierć w wyniku strzału pistoletowego. Blida została dołączona do afery dot. Barbary K., zwanej w medialnych opisach „Śląską Alexis”. Finałem tej sprawy był wyrok z 19 marca 2013 r. wydany przez Sąd Okręgowy w Katowicach, po 6-letnim procesie, uniewinniający tzw. „Śląską Alexis” i pozostałych oskarżonych²⁸.

Przypadek b. wiceprezesa Sądu Okręgowego w Katowicach Andrzeja Hurasę odzwierciedla degrengoladę cywilizacyjnych wartości sprawowania władzy publicznej na Śląsku.

Jego historia ma początek w 2000 r. za rządów AWS, w którym minister sprawiedliwości był Lech Kaczyński. UOP (obecnie ABW) prowadził wtedy na Śląsku tajną operację „Temida”. Agenci zeznawali potem, że jej celem był werbunek na współpracowników służb sędziów i prokuratorów. Kto się nie zgodził, miał być zaszantażowany, że

²⁷ J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe...*, op. cit., s. 303.

²⁸ Barbara K. od dłuższego czasu przebywała w areszcie i złożyła zeznania obciążające Blidę. Panie dobrze znały się. W medialnych przekazach afera z Barbarą K. nazywano „węglową”, potem pojawiły się informacje o płatnej protekcji i usiłowaniu wyłudzenia prowizji za pomoc w uzyskaniu dotacji na regulację rzeki Rawy, za: A. Kubik, W. Czuchnowski, *Jak naprawdę zginęła B. Blida?*, „Gazeta Wyborcza”, 19.06.2010; J.W. Wójcik, *Z problematyki profesjonalizmu w organach administracji publicznej*, [w:] *Bezpieczeństwo publiczne. Wybrane problemy...*, op. cit.

jego nazwisko wypłyne w sfigowanej aferze korupcyjnej²⁹.

Tak też się stało, sędzia usłyszał zarzut przyjęcia 100 tys. dolarów, które miał wcześniej przyjąć do aresztowanego sosnowieckiego biznesmena za korzystne dla niego decyzje. Dopiero w 2010 r. były sędzia został prawomocnie uniewinniony przez sąd apelacyjny, który zauważył:

Rozstrzyganie następowało w sprawie o wyczuwalnym duchu manipulacji i podtekście nie do końca ujawnionych i precyzowanych potrzeb czy też interesów służb specjalnych³⁰.

W 1999 r. Warszawska Grupa Inwestycyjna Dom Maklerski S.A. rozpoczęła działalność jako firma inwestycyjna na rynku walutowym Forex; zajmowała się także m.in. zarządzaniem aktywami. Prowadziła działalność maklerską, na którą zezwolenie Komisji Papierów Wartościowych i Giełd otrzymała dopiero 28 kwietnia 2005 r. Do chwili sądowej upadłości WGI (ogłoszonej 22 czerwca 2006) żadna z instytucji i służb państwowych nie ujawniła braku umocowania prawnego jej działalności giełdowej. To była piramida finansowa, która umiejętnie pozyskiwała zaufanie klientów, potencjalnych ofiar finansowego oszustwa. WGI Dom Maklerski S.A. „w latach 2005–2006 prowadził złożoną (lub wręcz zagmatwaną) politykę inwestycyjną”³¹. KPWiG dopiero 4 sierpnia 2006 r. złożyła przeciwko właścicielom WGI DM pozew o odszkodowanie i zasądzenie odszkodowania w wysokości ponad 221 mln zł. na rzecz 800 osób. Członkowie zarządu – Maciej S. i Łukasz K. – nie potrafili sobie przypomnieć, co zrobili z 10 mln USD pobranego kredytu.

W kwietniu 2007 r. aresztowano trzech szefów firmy Interbrok Investment, podejrzanych o przywłaszczenie prawie 500 mln zł. Zarządzającymi tą kolejną piramidą finansową i też klientami były osoby publiczne: politycy, wielu celebrytów, biznesmeni, biskupi, jak też emeryci; wszyscy ulegli złudnej perspektywie miesięcznego zysku 10% z zainwestowanych środków finansowych, często były to oszczędności całego życia. *Modus operandi* oszustwa było prawie tożsame z zastosowanym przez WGI DM. Ocenia się, że 900 poszkodowanych osób, w dużej mierze ludzi powszechnie znanych, straciło ponad miliard zł³².

Można było przypuszczać, że po ujawnieniu oszukańczej działalności wspomnianych warszawskich firm inwestycyjnych, świadczących też usługi giełdowe, medialnym nagłośnieniu mechanizmów oszustw, także ujawnieniu polityków i innych, nawet autorytetów publicznych, którzy zwabieni zapewnieniami dużych zysków z zainwestowanych znacznych środków finansowych stracili swoje pieniądze, te wydarzenia staną się znaczącym społecznym przykładem edukacji w zakresie dysponowania własnymi oszczędnościami finansowymi, inwestycjami, lokatami.

Spauperyzowane społeczeństwo, do niedawna z 12% poziomem bezrobocia (obecnie nieco poniżej 10%), nie zareaguje na takie patologie przestępcze w kategoriach np. obywatelskiego protestu, bojkotu. Te środowiska borykają się z własnym

²⁹ M. Jałoszewski, *Pół miliona za zniszczenie sędziego*, „Gazeta Wyborcza”, 18.04.2014.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ J.W. Wójcik, *Oszustwa finansowe...*, op. cit., s. 308

³² J.W. Wójcik, *Z problematyki profesjonalizmu...*, op. cit., s. 222.

ubóstwem socjalnym, często brakiem możliwości poprawy osobistej i rodzinnej egzystencji. Natomiast bardzo zasadne i inspirujące jest pytanie o powody braku prewencyjnej, ostrzegającej reakcji publicznej na oszustwa parabankowe, nierzetelnych usług finansowych, zwłaszcza środowisk społecznego wpływu np. fundacji, towarzystw, instytucji, indywidualnych autorytetów naukowych z zakresu finansów, bankowości, ekonomii, prawa.

W 2009 r. rozpoczęła działalność kolejna piramida finansowa Amber Gold, z wielkim rozmachem marketingowym, kilkadziesiąt placówek Amber Gold pojawiło się w większych aglomeracjach, zazwyczaj blisko innych banków i w sąsiedztwie ważnych instytucji państwowych, np. Komisji Nadzoru Finansowego w Warszawie. Właściciele firmy małżeństwo Marcin i Katarzyna P. kusili klientów, okazało się, że bardzo skutecznie, wysokim oprocentowaniem inwestycji – od 6 do 16,5% w skali roku, które znacznie przewyższało oprocentowanie lokat bankowych. Aktywna znajomość małżeństwa P. zwłaszcza z gdańskimi politykami PO, „którzy nawet w ramach reklamy na płycie lotniska przeciągali liną samolot linii OLT Express” też może wyjaśniać początkowe „sukcesy” projektu Amber Gold³³. Zanim Sąd Okręgowy w Łodzi wyjaśni wiele wątpliwości związanych z powstaniem i działalnością tej piramidy finansowej, trzeba dziś przyjąć do wiadomości następujące spostrzeżenie P. Mitera z „Gazety Finansowej” – „trudno bowiem uwierzyć w tezę, że Marcin P. i jego żona sami stworzyli tak kompatybilny na wielu płaszczyznach instytucji rządowych proceder oszukiwania klientów”. Firma Amber Gold 13 sierpnia 2012 r. uległa likwidacji. Właściciele trafili do aresztu.

W ostatnich dniach czerwca 2015 r. do Sądu Okręgowego w Łodzi w tej sprawie trafił akt oskarżenia wobec Marcina i Katarzyny P. właścicieli, którzy doprowadzili do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w wysokości 851 mln zł powierzonego przez 19 tys. klientów³⁴.

Podsumowanie

Przestępstwa podatkowe i oszustwa finansowe można dość dokładnie określić w wymiarze strat poniesionych przez budżet państwa i jednostki samorządu terytorialnego. W 2014 r. organy kontroli skarbowej w formie decyzji pokontrolnych żądały zwrotu nieuregulowanego podatku VAT wraz z odsetkami 5214,7 mln zł. W wyniku upadłości SKOK Wołomin i SKOK Wspólnota Bankowy Fundusz Gwarancyjny wypłaci 3,2 mld³⁵; Amber Gold to 851 mln zł pobranych od klientów, których to pieniędzy ich właściciele raczej nie odzyskają. Zatem pytanie o kondycję państwa polskiego w kontekście sprawności organów, instytucji i służb ochrony porządku prawnego staje się bardzo aktualne i zasadne. W 2015 r. służby specjalne, Policja i kilka innych struktur o charakterze policyjnym oraz niektóre organy administracji publicznej np. administracja kontroli skarbowej (UKS) dysponują uprawnieniami do czynności operacyjno-rozpoznawczych z możliwością dalekiej ingerencji w sprawy wolności i praw

³³ P. Miter, *Zapomniane Amber Gold*, „Gazeta Finansowa”, 28.11–4.12. 2014.

³⁴ Akt oskarżenia przekazany do Sądu, www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju [dostęp: 25.06.2015].

³⁵ M. Samcik, *Milionowa wspólnota interesów*, „Gazeta Wyborcza”, 3.04.2015.

człowieka oraz prawa obywatelskie. Można i trzeba akceptować takie instrumentarium niejawnych możliwości służb specjalnych i policyjnych formacji, jeśli działania te realnie umacniają bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa, społeczeństwa i obywatela. Faktem jest, że w III RP wzrasta liczba służb specjalnych i policyjno-administracyjnych struktur z uprawnieniami do czynności operacyjno-rozpoznawczymi. Wydaje się, że tzw. afera podsłuchowa obnażyła słabość państwa polskiego właśnie w sferze wielu obszarów bezpieczeństwa³⁶. To wydarzenie pokazało naiwność ekip rządowych i władzy ustawodawczej i skłonność do tworzenia kolejnych służb specjalnych (w domyśle – swoich!), nadawania im i poszerzania zakresu niejawnych uprawnień inwigilacyjnych. B. Sienkiewicz³⁷ jeden z uczestników tzw. afery podsłuchowej, w nagranej rozmowie z M. Belką prezesem NBP twierdził, że „państwo polskie istnieje teoretycznie, praktycznie nie istnieje” i jeszcze dosadniej uzasadniał taki swój pogląd³⁸. Ta opinia wysokiego urzędnika administracji rządowej może służyć za wyjaśnienie powstania i funkcjonowania w przestrzeni publicznej przytoczonych tu oszustw parabankowych, finansowych, także działań służb specjalnych (wówczas określanych jako walka z korupcją, a po latach okazuje się, że były to partykularne, nie w ochronie interesów państwa prowadzone działania). Nie jest to zadowalające wyjaśnienie, ani diagnoza stanu państwa

Przedstawiony w artykule problem oszustw podatkowych z wykorzystywaniem procedur VAT powoduje znaczące podatkowe uszczuplenia dla budżetu państwa. Najsprawniejszym organem do wykrywania i zwalczania „karuzel VAT-owskich” jest administracja kontroli skarbowej (UKS) we współpracy z Urzędami Skarbowymi i prokuratorami raczej ze szczebla Prokurator Okręgowych wyspecjalizowanymi w ściganiu przestępczości finansowej, podatkowej. Inspektorzy kontroli skarbowej chętnie współpracują z funkcjonariuszami regionalnych struktur Centralnego Biura Śledczego Policji, bo zorganizowane przestępstwa VAT-owskie swoim zasięgiem wychodzą daleko poza obszar powiatu i województwa. Istotą tego przestępstwa jest wykazanie urzędowi skarbowemu transgranicznego w UE obrotu towaru wpisanego w fakturach i dokumentacji podatkowej. Procedury kontrolne i dochodzeniowe w takich sprawach wymagają przede wszystkim analizy dokumentacji kontrahentów wymiany towarowej i sprawdzenia innych informacji potwierdzających międzynarodowy obrót towaru (usługi). W jakim stopniu dla sukcesu stosownych służb potrzebne są wyżej wspomniane niejawne czynności operacyjno-rozpoznawcze?

Zatem co przeszkadza wyżej zaprezentowanemu modelowi instytucjonalnemu w jeszcze efektywniejszym zwalczaniu tej podatkowej patologii przestępczej? W sferach kierowniczych administracji skarbowej, również służb i policji obowiązuje trwale odziedziczone uwielbienie dla interesownie pojmowanej statystyki jako argumentu: sukcesy! W takim klimacie i zwyczaju nieformalnie funkcjonującym obowiązują pewne reguły politycznych, zawodowych i osobistych zachowań, które prowadzą do sukcesu. Zatem mile są oczekiwane wyniki statystyczne tego półrocza, roku choćby minimalnie, a najlepiej to wyraźnie lepsze od poprzednich takich okresów³⁹. Wydaje

³⁶ Por. A. Krajewski, *Bezsilne państwo*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 5–7.09.2014

³⁷ W tym czasie B. Sienkiewicz był ministrem MSW i koordynatorem ds. służb specjalnych: 28.02.2013–22.09.2014.

³⁸ S. Latkowski, M. Majewski, *Afera podsłuchowa. Taśmy „Wprost”*, Poznań 2014, s. 84.

³⁹ Por. J. Makarowski, *Wyścig kompetencyjny służb państwowych zajmujących się przeciwdziałaniem*

się, że mitręga urzędników, policjantów, prokuratorów i innych wiążąca ich z zadaniem o „właściwą” statystykę zabiera ich zawodowy czas potrzebny dla efektywniejszego zwalczania przestępczości. Tak tworzy się radosna rzeczywistość nie tylko w administracji skarbowej, celnej, policji, również w ministerialnych gmachach, ale to już jest całkiem inny temat.

Akcyjne i częste nowelizacje ustaw i przepisów wykonawczych zasadniczych dla przychodów budżetu państwa tytułów podatkowych, zwłaszcza – podatku VAT i akcyzy, także np. ordynacji podatkowej w środowiskach zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorców wywołuje niezrozumienie nowych regulacji i konsternację osób, które przestrzegają prawa i zachowują się uczciwie wobec urzędu skarbowego i państwa⁴⁰. Bywa, że nowe regulacje bardziej krępują postępowania podatkowe, kontrolę skarbową, wymianę informacji z unijnymi instytucjami podatkowymi, co doskonale wykorzystują organizatorzy przestępstw podatkowych. Wskazane zwyczaje i czynniki spowalniają działania służb i organów w ochronie porządku prawnego.

Temat podjęty w artykule w zamiarze autora powinien inspirować do refleksji nad współczesnym stanem państwa polskiego, zwłaszcza w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego, ze szczególnym uwzględnieniem wartości bezpieczeństwa finansowego, socjalnego, społecznego.

przestępczości ekonomicznej a straty budżetu państwa, „Policja” 2014, nr 2.

⁴⁰ Por. *Absurdy polskiego prawa podatkowego. Teoria i praktyka*, red. J. Glumińska-Pawlic, Katowice 2012.